

Wstęp

Bernhard Häring CSsR jest bez wątpienia jednym z najbardziej znaczących teologów moralistów XX wieku. Nie będzie zapewne przesadą nazwanie go pionierem odnowy teologii moralnej w epoce po Soborze Watykańskim II. Podjął on niełatwe zadanie osadzenia refleksji nad ludzkim działaniem w kontekście osobistego powołania każdego człowieka i radykalnego powrotu do słowa Objawienia, które stanowi źródło myślenia chrześcijańskiego. Pozostawił dorobek robiący wrażenie swym ogromem i jakością. Bibliografia dzieł Häringa zawiera ponad sto książek i ponad tysiąc artykułów. W myśleniu teologicznym czerpał inspiracje od wielu filozofów niemieckich – już w swojej rozprawie doktorskiej przywołuje Maxa Schelera, Immauela Kanta, Nicolaia Hartmanna, Friedricha Schleiermachera czy Rudolfa Otto, ucząc się od nich różnych sposobów myślenia, stawiania odważnych hipotez i rozstrzygnięć.

W rozmowie z jezuitami w 2016 roku w Rzymie papież Franciszek powiedział: „Myślę, że to Bernhard Häring jako pierwszy

rozpoczął poszukiwanie nowej drogi, aby teologia moralna na nowo rozkwitła¹. Nie ulega wątpliwości, że zarówno teologia, jak i filozofia powinny nieustannie zmieniać swoje spojrzenie na świat, by dostrzegać, jak złożoną jest on rzeczywistością. Z jednej strony jest on naznaczony twardą walką dobra ze złem, z drugiej zaś świadomy posiadania radosnego daru odkupienia, który czyni go otwartym na współpracę wszystkich w sferze religijnej, politycznej, społecznej i kulturalnej. W takim ujęciu przecięcia się także dialektyczną opozycję Kościoła i świata, gdzie po jednej stronie staje Kościół, w którym prawie wszystko jest dobre, a po drugiej świat, w którym prawie wszystko jest złe. Tym samym spojrzenie ludzi Kościoła wytycza nowy horyzont: świat nie jest już przeciwnikiem, lecz partnerem, którego należy traktować życzliwie i odpowiedzialnie. Odpowiedzialność zaś winna się opierać na fundamentalnych postawach twórczej wolności człowieka.

Według Bernharda Häringa, człowiek realizuje swoją twórczą wolność poprzez bycie wiernym własnemu podobieństwu do Boga, żyjąc w relacji z Nim i z innymi ludźmi, dążąc do dobra i świętości. Häring widział całą historię człowieka jako ciągłe wzrastanie w dobro, wzrastanie zakładające stałą gotowość do nieustannego nawracania się. Proponował, by ważne dokumenty dotyczące współtworzenia historii człowieka i świata przez katolików obejmowały szeroko rozumiane znaki czasu jako momenty obecności Boga w świecie z jednej strony i jako znaki niekiedy alarmujące o sytuacji samego świata z drugiej. Häring był przekonany, że dostrzeżenie w świecie najważniejszych wartości nie

¹ Franciszek, *Avere coraggio e audacia profetica. Dialogo di papa Francesco con i gesuiti riuniti nella 36ª Congregazione Generale*, „La Civiltà Cattolica” z 10 grudnia 2016, s. 421.

tylko stanowi cenne ubogacenie podmiotowego wymiaru działania moralnego, ale też podkreśla w nim rolę miłości oraz bogactwo wewnętrznego przeżycia osoby. Wewnętrzne doświadczanie wartości prowadzi do włączenia emocjonalnej sfery osoby w moralne działania i ukazuje głęboką zażyłość podmiotu z przedmiotem, a jednocześnie otwiera go na świat transcendentny.

Działalność Bernharda Häringa przypadła na ciekawy, a zarazem trudny czas w historii Kościoła katolickiego i teologii moralnej. Były to lata bezpośrednio poprzedzające Sobór Watykański II, obejmujące czas jego trwania i pierwszy okres odnowy posoborowej. W stuleciu od drugiej połowy XIX do drugiej połowy XX wieku Kościół rzymskokatolicki doświadczył daleko idących zmian. Problemom wewnątrzkościelnym miały zaradzić pierwszy i drugi Sobór Watykański. Pierwszy był próbą odpowiedzi Kościoła na pytania związane z modernizmem, drugi zaś poszukiwaniem jego pozycji w świecie i próbą nawiązania z nim kulturowego i społecznego kontaktu. W historii teologii katolickiej stulecie to z jednej strony naznaczone zostało próbami pozbawienia jej charakteru naukowego przez zwolenników pozytywizmu i różnych nurtów ateistycznych, z drugiej stało się świadkiem odnowy teologicznej zaplanowanej przez papieża Leona XIII oraz papieża Soboru Watykańskiego II i pierwszych dziesięcioleci posoborowych.

Niniejsza publikacja, będąca owocem konferencji naukowej zorganizowanej w Krakowie w dwudziestą rocznicę śmierci o. Bernharda Häringa (10–11 listopada 2018), wpisuje się w rozważania i debaty dotyczące aktualnego obrazu zasadniczych nurtów myślowych oraz poszukiwania drogi prowadzącej do lepszego rozumienia współczesnego świata i Kościoła.

Uniwersytet Papieski
Jana Pawła II
w Krakowie

Introduction

Beyond the shadow of a doubt, Bernhard Häring, CSsR belongs to the group of the most significant theologians and moralists of the 20th century. It is probably no exaggeration to call him a pioneer of the revival of moral theology in the era following the Second Vatican Council. He undertook quite a challenging task of situating reflection on human action within the context of every man's individual calling and a radical return to the word of Revelation, which acts as a source of Christian thinking. His lifework is of impressive volume and quality. The bibliography of Häring's works includes over one hundred books and more than one thousand papers. In his theological thinking he drew inspiration from many German philosophers – already in his doctoral dissertation he made references to Max Scheler, Immanuel Kant, Nicolai Hartmann, Friedrich Schleiermacher and Rudolf Otto, learning from them various ways of thinking, advancing daring hypotheses and solutions.

In a 2016 conversation with Jesuits in Rome, Pope Francis said: “In my opinion Bernard Häring was the first one to begin looking for a new way enabling moral theology to blossom anew.”¹ Undoubtedly, both theology and philosophy should continue changing their outlooks on the world so as to see what a complex reality it is. On the one hand, the world is characterized by a bitter struggle between good and evil; on the other hand, it is aware of its joyous gift of redemption, which makes it open to everyone’s cooperation in the religious, political, social and cultural fields. With the benefit of this perspective, the dialectical opposition between the Church and the world can be overcome, where the one side is the Church, in which almost everything is good, and the other side is the world, in which almost everything is evil. Thus, the outlook espoused by the people of the Church delineates a new horizon: the world is no longer an opponent, but a partner who needs to be treated in a kindly and responsible manner. The responsibility should be based on the fundamentals of man’s creative freedom.

According to Bernhard Häring, man fulfils his creative freedom by being faithful to his own likeness to God, by living in a relationship with Him and other people, by striving after good and holiness. Häring viewed human history as continuing growth in good, presupposing constant readiness to become incessantly converted. He suggested that major documents on Catholics’ co-creation of the history of mankind and the world should include signs of the times *sensu largo* as moments of God’s presence in the world on the one hand, and as signs

¹ Francis, *Avere coraggio e audacia profetica. Dialogo di papa Francesco con i gesuiti riuniti nella 36ª Congregazione Generale*, “La Civiltà Cattolica”, 10 December 2016, p. 421.

warning of the situation of the world itself on the other hand. Häring believed that discerning the most important values in the world does not only contribute to valuable enrichment of the subjective dimension of moral action, but also emphasizes in it the role of love and the wealth of an individual's inner experience. The inner experience of values results in the individual's emotional sphere being involved in moral actions, reveals profound familiarity between the subject and the object, and at the same time opens him up to the transcendent world.

Bernhard Häring's activity was set against the backdrop of both difficult and interesting times in the history of the Catholic Church and moral theology. Those were the years leading up to the Second Vatican Council, encompassing its duration and including the first period of the post-Council renewal. In the hundred years intervening between the mid-19th century and the mid-20th century the Roman Catholic Church underwent far-reaching shifts. The internal Church problems were to be remedied by the First and Second Vatican Councils. The First one was concerned with an attempt at handling questions related to modernism, while the Second one was a quest for the position of the Church in the world and an attempt at establishing some cultural and social contact with it. In the history of Catholic theology, that century was, on the one hand, characterized by endeavours to strip it of its scientific character undertaken by adherents of positivism and various atheist movements, while on the other hand it witnessed the theological renewal projected by Pope Leo XIII, as well as the popes of the Second Vatican Council and the first, post-Council decades.

The present publication, which is a fruit of the academic conference held in Cracow on the occasion of the 20th anniversary of Fr Bernhard Häring' death (10–11 November 2018), falls in line with the discussions and debates on the current state of major thought movements, and the quest for a way leading to better understanding of the contemporary world and the Church.